

МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті представлено новий підхід до діяльності та функціонування психологічної служби вищого навчального закладу. Створено модель психологічної служби вищого навчального закладу України відповідно до вимог сучасної психологічної науки та часу; окреслено завдання психологічної служби майбутнього, основні напрями, форми та методи їх реалізації, а також систему організації психологічної служби у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: психологічна служба, психологічний супровід, превентивне навчання, психологічна культура.

Гасюк М. Б., Гринів О. М. Модель психологической службы высшего учебного заведения. В статье представлен новый подход к деятельности и функционирования психологической службы вуза. Созданная модель психологической службы вуза Украины согласно требованиям современной психологической науки и времени; очерчены задачи психологической службы будущего, основные направления, формы и методы их реализации, а также система организации психологической службы в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: психологическая служба, психологическое сопровождение, превентивное обучение, психологическая культура.

Gryniv O. M., Gasyuk M. B. The Model of Psychological Service of Higher Educational Establishment. The article presents a new approach to the activities and functions of psychological service of a higher educational establishment. Psychological service's created model of higher educational establishment in Ukraine according to the requirements of modern psychology and time. The tasks of the psychological service of the future, the main directions, forms and methods of their implementation, as well as a system of psychological service in higher educational establishments are outlined.

Key words: psychological service, psychological support, preventive education, psychological culture.

Постановка наукової проблеми та її значення. Незаперечною цінністю є здобутки сучасної практичної психології на теренах України. Покращення якості життя є одним із перспективних завдань психології. Проте важливим є і розуміння того, що саме у вищих навчальних закладах сконцентровано інтелектуальний, творчий потенціал нації. Саме тому створення служби, яка б сприяла професійному, творчому, особистісному розвитку еліти нації є одним із найважли-

віших та актуальних завдань практичної психології сьогодення [3; 4]. Це потребує нового підходу до діяльності та функціонування психологічної служби вищого навчального закладу майбутнього.

Метою наукової роботи є створення моделі психологічної служби вищого навчального закладу України, що відповідала б вимогам сучасної психологічної науки та часу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Створення моделі ґрунтується на тому, що «психологічна служба в структурі освіти є складовою частиною державної системи охорони фізичного і психічного здоров'я молодих громадян України і діє з метою виявлення і створення оптимальних соціально-психологічних умов для розвитку особистості» [4]. На нашу думку, **метою** діяльності психологічної служби у ВНЗ є:

1. Психологічна допомога студентові на різних етапах його професійного становлення, психологічний супровід у вирішенні нормативних та ненормативних криз; психопрофілактика хімічної, ігрової, віртуальної залежностей.

2. Психологічна допомога викладацькому складу та працівникам ВНЗ у вирішенні професійних та особистісних проблем за запитом; психологічний супровід творчої діяльності науковця, активізація наукового потенціалу.

3. Надання практичних навичок майбутньої професійної діяльності студентам-психологам через їх активне залучення до співпраці зі спеціалістами та викладачами, які входять до психологічної служби вищого навчального закладу.

Відповідно до окресленої мети психологічній службі необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Провести моніторинг затребуваності психологічної допомоги та основних запитів студентів, викладачів, працівників ВНЗ.

2. Створити базу психологів-консультантів, які професійно працюватимуть за різними напрямками.

3. Виконати діагностичну, психопрофілактичну, корекційно-розвивальну та консультативну роботи за означеними у меті проблемами; сформувати систему психологічних тренінгів та науково-практичних семінарів, спрямованих на реалізацію мети діяльності служби.

Згідно з метою та завданнями психологічної служби, наступними напрямками діяльності психологічної служби можна означити:

а) психологічний супровід професійного становлення студента: соціальна адаптація студентів до нових умов навчання та життя (робота в гуртожитках); супровід професійних криз (першого року навчання, середини навчання, завершення навчання); робота з обладраними студентами (розвиток творчості, психологічний супровід наукової діяльності);

б) профілактична діяльність: профілактика хімічних, ігрових, віртуальних залежностей;

в) допомога у вирішенні індивідуальних проблем студентів: робота з молоддю сім'єю студентів за запитом, психологічний супровід вагітності;

г) психологічний супровід студентів з особливими потребами;

г) робота зі студентським активом (старостами груп, членами профкому студентів);

д) психодіагностична діяльність відповідно до поставлених завдань і цілей роботи психологічної служби та індивідуальних потреб студентів (діагностика мотиваційної сфери, рівня розвитку інтелектуальних здібностей, спрямованості особистості, властивостей темпераменту, творчих здібностей та ін.) [2].

Психологічну роботу з викладачами та працівниками вузу пропонуємо здійснювати у таких напрямках, як: *професійна адаптація та професійне становлення викладача* (допомога у вирішенні професійних криз, проблем самореалізації та самоактуалізації, профілактика професійного вигорання, психологічний супровід наукової діяльності викладача (аспірантура, докторантура, молоді вчені), проблемних груп); *індивідуальні потреби та запити працівників ВНЗ* (зокрема, психологічний супровід сімейних криз, реадаптація жінки після декретної відпустки до умов праці та ін.). Також вважаємо за необхідне звернути увагу на допомогу викладачам у роботі зі студентами з особливими потребами. Окрім того, важливим аспектом діяльності психологічної служби повинна стати співпраця з керівниками навчально-виховного процесу (кураторами груп, деканами факультетів) [5]

Особливу увагу необхідно приділити штату працівників психологічної служби. Так, на постійних посадах працюватимуть керівник та координатор служби. В обов'язки першого входить організація якісної діяльності служби та підбір кадрів для безпосередньої практичної діяльності. Важливим напрямом його роботи є організація

супервізій діяльності психологів-консультантів служби та підвищення рівня їх кваліфікації через обмін досвідом, підготовку навчальних проектів тощо.

Робота координатора полягає саме в координації співпраці клієнт-консультант чи група-тренер. Також у його обов'язки входить рекламна діяльність служби, інформаційні повідомлення про основні заходи тощо.

Вважаємо за необхідне залучення студентів та інших працівників вишу, щоб створювати рекламу роботи психологічної служби, яку реалізовуватимуть у вигляді інформаційних стендів для студентів та працівників ВНЗ, он-лайн реклами, Інтернет-ресурсів, візиток служби, телефону довіри; повідомлення про діяльність служби на старостатах, через діяльність студентського профкому; оголошення під час засідання кафедр, факультетів, інститутів.

У зв'язку з тим, що ВНЗ передбачає велику кількість студентів та викладачів, а штат психологів – доволі мізерний, пропонуємо залучати до практичної роботи кращих студентів старших курсів психологічного факультету. Для цього, починаючи з 3-го курсу, потрібно проводити професійну орієнтацію студентів, з метою поглиблення професіоналізму студентів, набуття ними практичних навичок. Отже, професійна практика кращих студентів (певна кількість годин) може проходити у психологічній службі. Це забезпечить надання практичних навичок майбутньої професійної діяльності студентам-психологам через їх активне залучення до співпраці зі спеціалістами та викладачами, які входять до психологічної служби ВНЗ, та одночасно надасть додаткові ресурси психологічній службі. Окрім того, до психологічної служби можна залучити аспірантів та кращих студентів-випускників на волонтерських засадах.

Викладачі, які мають досвід практичної роботи, зможуть працювати у психологічній службі, і за можливості цю діяльність врахуватимуть до їхнього робочого навантаження.

Основні форми та методи діяльності психологічної служби вищого навчального закладу подаємо у вигляді таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

Форми і методи діяльності психологічної служби ВНЗ

Контингент клієнтів	Основні форми роботи	Провідні методи діяльності	Відповідальні за здійснення
Студенти, абітурієнти	<ul style="list-style-type: none"> – психологічні тренінги; – лекції; – науково-практичні семінари; – фокус-групи; – он-лайн конференції; – індивідуальні бесіди, консультації 	<ul style="list-style-type: none"> – групові (анкетування, бесіди, рольові ігри та групові дискусії, метод мозкового штурму); – індивідуальні (методи діалогічної взаємодії, бесіди, інтерв'ю, консультації щодо проблемних питань) 	<ul style="list-style-type: none"> – психологи; – студенти старших курсів психологічного факультету; – студенти-практиканти; – аспіранти; – волонтери.
Викладачі та інші працівники ВНЗ	<ul style="list-style-type: none"> – дискусійні клуби; – круглі столи; – он-лайн конференції; – фокус-групи; – індивідуальні бесіди, консультації 	<ul style="list-style-type: none"> – групові (круглі столи, дискусії щодо проблемних питань, анкетування); – індивідуальні (консультації щодо професійних чи особистісних проблем за запитом) 	<ul style="list-style-type: none"> – психологи (кандидати наук, професори); – запрошені спеціалісти з інших навчальних закладів України та закордону.

Організацію діяльності психологічної служби бажано здійснювати поетапно:

Перший етап. Організація психологічної служби, вибір працівників, координатора, відбір та залучення волонтерів служби (студентів-психологів, соціологів, інформатиків, статистів та ін.).

Другий етап. Створення покрокової програми діяльності на основі попередньо проведеного моніторингу, з урахуванням потреб і запитів студентів, викладачів та керівництва ВНЗ.

Третій етап. Чіткий розподіл обов'язків між працівниками служби, введення заохочень, підтримка і розвиток їх особистісного та професійного потенціалу.

Четвертий етап. Обмін досвідом із представниками українських та закордонних навчальних закладів.

П'ятий етап. Висвітлення діяльності психологічної служби у періодичних виданнях університету, впровадження відкриттів та новітніх технологій.

Методичне та психодіагностичне забезпечення роботи служби має відповідати стандартам, згідно з наказом Міністерства освіти про психологічну службу в системі освіти України [4].

Приміщення, де діятиме психологічна служба, повинна мати лабораторію з дзеркалом Гізела (тут можуть проводити окремі практичні заняття для студентів). У кабінеті, згідно з попереднім записом, проводитимуть індивідуальні роботи зі студентами та викладачами. У лабораторії – групові заняття (потреби спостерігатимуть студенти-психологи) як практичні заняття. Для лекційної, просвітницької роботи (проведення лекторіїв, перегляду фільмів на актуальні теми студентства та ін.) доступними для психологічної служби мають бути конференц-приміщення.

Згідно з наказом Міністерства освіти про психологічний кабінет, є стандарти щодо їх необхідного матеріально-технічного забезпечення [1; 4]. Корисними також будуть матеріали для застосування арт-методик, ігрової терапії, комп'ютер чи центр зі спеціальними дисками для музикотерапії, релаксаційних тренінгів, прилади для пісочної терапії тощо.

Отже, така психологічна служба ВНЗ мала б функціонувати на чотирьох рівнях:

– *науковому*, на якому вивчала б закономірності психічного розвитку та життєдіяльності особистості для розробки методів і методик професійного застосування психологічних знань в умовах сучасного ВНЗ через координацію науково-дослідних і практичних досліджень за пріоритетними напрямками діяльності психологічної служби ВНЗ, апробацію результатів цих досліджень через публікацію у наукових виданнях та доповідях на наукових конференціях; упровадження досягнень психологічної науки та передового досвіду служби;

– *методичному*, де відбувалося б забезпечення якісної діяльності психологічної служби; надання методичної, інформаційної підтримки практичним психологам; участь в організації підвищення кваліфікації спеціалістів служби, їх професійному зростанні, кадровому забезпеченні служби, сертифікації фахівців; організації діяльності методичних об'єднань практичних психологів.

– *прикладному*, на якому здійснювався б психологічний супровід процесу навчання і виховання сучасного студента; професійної і педагогічної, і наукової діяльності викладацького складу ВНЗ; життє-

вого шляху людини на всіх ключових етапах та надання необхідної психологічної допомоги за потреби;

– *практичному*, на якому забезпечувала б безпосередню роботу, професійне вдосконалення психологів у навчальних закладах.

Незаперечною цінністю діяльності психологічної служби у ВНЗ є просвітницько-пропагандистська робота з підвищення психологічної культури в навчальних закладах і сім'ї.

Також саме психологічна служба у ВНЗ могла б стати базою превентивного навчання, метою якого є формування у студентів орієнтації на здоровий спосіб життя та захист психічного здоров'я, профілактика алкоголізму, наркоманії, СНІДу і злочинності серед молоді.

Висновок. Розроблена модель психологічної служби є актуальним проектом і, можливо, потребує подальшого аналізу та обговорення з метою її удосконалення, та все ж незаперечним фактом є сьогоденна потреба й перспективність упровадження діяльності такої служби в роботу ВНЗ, а також підтримка її діяльності на рівні держави.

Список використаної літератури

1. Городнова Н. М. Кабінет психолога в системі освіти / Н. М. Городнова. – К. : Шкільний світ, 2009. – 128 с.
2. Євдокимова І. А. Соціально-психологічна служба університету: соціологічний аналіз ставлення та потреб потенційних споживачів [Електронний ресурс] / І. А.Євдокимова. – Режим доступу : http://www.sociology.kharkov.ua/socioprostir/files/magazine/2_2011/4_3_1.pdf
3. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України / упоряд. В. Г. Панок, І. І. Цушко, А. Г. Обухівська – К. : Шк. світ. 2008. – 256 с.
4. «Про затвердження Положення про психологічну службу системи освіти України». Наказ № 127 від 03.05.99 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН N 439 (z0570-01) від 07.06.2001) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.osvita.ua/Ser_osc/3076
5. Науково-методичні засади діяльності психологічної служби : [навч.-метод. посіб.] : в 2 т. / за ред. В. Г. Панка, І. І. Цушка. – К. : Ніка-Центр, 2005.